

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ

СОЦІОЛОГІЯ

КОМПЛЕКС ТИПОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

**Київ
2014**

**Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій**

**Кафедра соціології
Кафедра соціальних та публічних комунікацій**

СОЦІОЛОГІЯ

КОМПЛЕКС ТИПОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

**Київ
2014**

УДК 316 (073)
ББК 60.5р 30-211
С 63

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(Протокол № 6 від 15 квітня 2014 року)*

Авторський колектив:

<i>Євтух В. Б.</i>	доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (<i>керівник авторського колективу</i>)
<i>Булатевич М. М.</i>	кандидат соціологічних наук, доцент
<i>Вдовиченко Л. О.</i>	викладач
<i>Дікова-Фаворська О. М.</i>	доктор соціологічних наук, професор
<i>Зайчківська І. П.</i>	старший викладач
<i>Кісла Г. О.</i>	кандидат філософських наук, професор
<i>Крячко В. І.</i>	кандидат соціологічних наук, доцент
<i>Пиголенко Л. В.</i>	викладач
<i>Степико В. П.</i>	кандидат філософських наук, професор (<i>науковий редактор</i>)
<i>Сюсель Ю. В.</i>	викладач
<i>Федас В. В.</i>	кандидат філологічних наук, професор
<i>Хижняк Л. М.</i>	доктор соціологічних наук, професор
<i>Цимбал С. М.</i>	кандидат філософських наук, доцент
<i>Черній Л. В.</i>	кандидат історичних наук, доцент
<i>Чугаєвський В. Г.</i>	кандидат педагогічних наук, професор
<i>Щілінська Г. В.</i>	аспірантка
<i>Яковенко Ю. І.</i>	доктор соціологічних наук, професор

С 63 Соціологія : комплекс типових навчальних програм : навчальний посібник / Кер. авт. кол. : В. Б. Євтух. – Київ : Видавництво «Інтерсервіс», 2014. – 294 с.

У посібнику презентовано навчальні програми з дисциплін за спеціальністю «Соціологія». Програми за змістом та інформаційною насиченістю відповідають сучасному рівню розвитку соціологічної науки.

Навчальний посібник підготовлений згідно з вимогами Державного галузевого стандарту і розрахований для роботи викладачів і студентів ВНЗ III і IV рівнів акредитації.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
<i>Цимбал С. М.</i> Історія та теорія соціології.....	5
<i>Степико В. П., Заїнчківська І. П.</i> Загальна соціологічна теорія.....	34
<i>Булатевич М. М.</i> Теорія соціальних змін.....	48
<i>Вдовиченко Л. О.</i> Соціологія.....	61
<i>Євтух В. Б., Крячко В. І.</i> Етносоціологія.....	74
<i>Чугаєвський В. Г., Черній Л. В.</i> Соціологія освіти.....	86
<i>Степико В. П., Сюсель Ю. В.</i> Соціологія сім'ї.....	108
<i>Черній Л. В.</i> Соціологія громадської думки.....	118
<i>Хижняк Л. М.</i> Соціологія економіки.....	128
<i>Дікова-Фаворська О. М.</i> Соціологія інвалідності.....	147
<i>Черній Л. В.</i> Соціологія комунікацій.....	154
<i>Федас В. В.</i> Соціальна статистика.....	163
<i>Чугаєвський В. Г., Черній Л. В.</i> Методика викладання соціології.....	179
<i>Черній Л. В.</i> Зв'язки з громадськістю.....	198
<i>Дікова-Фаворська О. М.</i> Європейські інтеграційні процеси.....	205
<i>Дікова-Фаворська О. М.</i> Організація управління навчальним процесом у ВНЗ.....	215
<i>Крячко В. І.</i> Соціальний контроль.....	228
<i>Пиголенко Л. В.</i> Організація роботи соціологічних служб.....	240
<i>Яковенко Ю. І.</i> Організація та методи вибіркового дослідження.....	254
<i>Кісла Г. О., Щілінська Г. В.</i> Якісні методи збору соціологічної інформації.....	269
<i>Пиголенко Л. В.</i> Методи обробки соціологічної інформації.....	284

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах розвитку українського суспільства система вищої освіти спрямована на входження у європейський освітній та науковий простір. У зв'язку з цим основною метою діяльності вищих навчальних закладів стає модернізація навчального процесу у відповідності до європейських стандартів. При цьому важливою умовою трансформації вищої освіти в Україні є впровадження стандартів Болонського процесу. У контексті останнього першочерговим завданням є активне впровадження кредитно-модульної системи підготовки фахівців. Головним завданням реалізації зазначеної системи є запровадження системи академічних кредитів, що виступає засобом підвищення мобільності майбутніх спеціалістів у межах різних європейських країн.

У сучасній вищій школі процес підготовки соціологів широкого профілю акумулює у собі зразки зарубіжного й вітчизняного досвіду та базується на використанні ефективних сучасних технологій навчання та виховання молоді. Як показують результати аналізу особливостей підготовки майбутніх спеціалістів, на сьогодні у вищій школі виокремлюються дві тенденції. Перша визначає процес засвоєння системи знань, яка безпосередньо презентується та контролюється викладачами, друга – спрямована на активну індивідуальну роботу самого студента за типовими навчальними програмами. Основний акцент при цьому робиться на розвитку самостійності майбутніх спеціалістів, їх умінні аналізувати, узагальнювати, визначати перспективи перебігу подій, процесів, з наукових позицій підходити до розв'язання актуальних проблем суспільного життя.

Презентований комплекс типових навчальних програм «Соціологія» враховує результати сучасних досліджень соціологічної науки та відображає реальні соціальні процеси сучасного світу.

ПРОГРАМА КУРСУ «ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ»

Пояснювальна записка

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Історія та теорія соціології” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ОКР “Бакалавр”, напряму 1301 Соціальне забезпечення, спеціальності 6.130102 “Соціальна робота”, спеціалізація: практична психологія; соціально-правовий захист населення; менеджмент соціальної роботи.

Предметом вивчення навчальної дисципліни “Історія та теорія соціології” є становлення соціологічного знання, процес виникнення, основні етапи розвитку, історичні форми і напрями соціології, процес виокремлення з людського досвіду знання про суспільство і набуття ним форми емпірично обґрунтованої наукової теорії.

Міждисциплінарні зв’язки: історія, філософія, антропологія, психологія, соціологія, соціальна психологія, практична психологія, культурологія, політологія, соціальна робота, менеджмент, правознавство.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Протосоціологічні вчення. Класична соціологічна спадщина.

Змістовий модуль 2. Розвиток соціології кінця ХІХ-першої половини ХХ ст.

Змістовий модуль 3. Сучасні соціологічні теорії.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Історія та теорія соціології” є формування соціологічної уяви, поглиблення знань про історичний розвиток поглядів на суспільні явища та процеси, про місце людини в соціальній організації, механізми та умов ефективної соціалізації. Засвоєння матеріалу курсу сприятиме опануванню студентами законів та особливості розвитку соціологічних теорій, логіки пізнавального процесу, становленню наукового стилю мислення.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Історія та теорія соціології” є:

- вивчення категоріального апарату соціологічної науки для подальшого використання до аналізу особливостей суспільних явищ;
- осмислення процесів розвитку соціології як наукової дисципліни для більш глибокого дослідження законів еволюції суспільства;
- розуміння значення парадигмального підходу до аналізу соціологічних теоретичних концепцій;
- усвідомлення особливостей оцінки теоретичних надбудов, їх модернізації та формування нового соціологічного знання, адекватного сучасним реаліям;
- використання здобутих знань у подальшому навчанні та в майбутній професійній діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- передумови виникнення соціології, як окремої галузі наукового знання;
- головні етапи становлення та розвитку соціології;
- загальний зміст спеціальних та окремих галузевих соціологічних теорій;
- погляди О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, М. Вебера, К. Маркса та інших представників соціологічної думки;
- основні теорії та концепції сучасної західної соціології;
- особливості та етапи розвитку соціологічної думки в Україні;
- наукові погляди українських соціологів.

вміти :

- вільно оперувати категоріями соціології, порівнювати різні теорії;
- розкривати особливості впливу теоретичних знань на суспільне життя;
- аналізувати внесок окремих вчених в розвиток соціологічної науки;
- давати оцінку основним школам і напрямам західної соціології;
- розкривати зміст основних етапів розвитку західної та української соціологічної думки;
- визначати основні завдання, що постали перед сучасною вітчизняною соціологією,

що забезпечують формування компетенцій:

Компетенції соціально-особистісні – розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики); здатність учитися; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; турбота про якість виконуваної роботи; толерантність;

Загальнонаукові компетенції – уявлення про основи соціології, що сприяють розвитку загальної культури й успішній соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії соціології, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;

Інструментальні компетенції – здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою; знання іншої мови (мов); навички управління інформацією; дослідницькі навички;

Професійні компетенції – знання різноманітних методологічних принципів, стратегій соціологічного теоретизування, сучасні уявлення щодо програми соціологічного дослідження, перелік основних спеціальних та галузевих соціологічних теорій середнього рівня, про шляхи вирішення завдань програмного забезпечення обробки даних; здатність застосовувати основні загальнонаукові та спеціалізовані методи дослідження стану об'єктів соціальної взаємодії; оволодіння професійно-педагогічною та науково-предметною підготовкою; ґрунтовні знання про академічну, публічну, критичну та прикладну соціології; сучасні уявлення про

особливості розвитку соціологічної науки в Україні та інших країнах як Європи, так і світу;

Спеціалізовано-професійні компетенції – володіння навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, здатність використовувати інформаційні технології для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

1.4. Примірний навчально-тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 5 кредитів ECTS.

Загальна кількість годин – 180 год., аудиторних – 100 год. Лекції – 46 год. Семінарські заняття – 24 год. Індивідуальна робота – 30 год. Самостійна робота – 80 год. Екзамен – II семестр.

№ п/п	Назва модулів та тем	Кількість годин						
		Всього	Аудиторна робота					Самостійна робота
			Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	Індивідуальна робота	
	Модуль 1. Протосоціологічне вчення. Класична соціологічна спадщина	57	15	-	7	-	10	25
1.	Соціологія – наука про суспільство	7	2	-		-	2	3
2.	Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки	7	2	-	1	-	1	3
3.	Протосоціологічний період формування соціологічної думки	9	2	-	2	-	1	4
4.	Витоки українського протосоціологічного знання	6	1	-		-	2	3
5.	Огюст Конт і виникнення позитивістської соціології	7	2	-	1	-	1	3
6.	Соціологічна теорія Г. Спенсера	7	2	-	1	-	1	3
7.	Соціологічний натуралізм	7	2	-	1	-	1	3
8.	Наукові погляди К. Маркса, їх вплив на розвиток соціологічної думки	7	2	-	1	-	1	3
	Модуль 2. Розвиток соціології кінця XIX-першої половини XX ст.	66	17	-	9	-	11	30
9.	Психологічний напрям в соціології та його особливості	7	2	-	1	-	1	3
10.	Становлення соціології як окремої науки у Німеччині	7	2	-	1	-	1	3
11.	Розуміюча соціологія М. Вебера	8	2	-	1	-	1	4
12.	Соціологічні погляди Е. Дюркгейма	7	2	-	1	-	1	3

13.	Теорія циркуляції еліт В. Парето	5	1	-	1	-	1	3
14.	Американська соціологія кін. XIX – початку XX ст.	8	2	-	1	-	2	3
15.	Українська соціологічна думка кінця XIX – початку XX ст.	7	2	-	1	-	2	3
16.	Соціологічні погляди представників Франкфуртської школи	8	2	-	1	-	1	4
17.	Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна	8	2	-	1	-	1	4
	Модуль 3. Сучасні соціологічні теорії	57	14	-	8	-	9	25
18.	Структурний функціоналізм	8	2	-	1	-	2	3
19.	Теорії символічного інтеракціонізму	7	2	-	1	-	1	3
20.	Концепція соціального конфлікту	7	2	-	1	-	1	3
21.	Концепція соціального обміну	7	2	-	1	-	1	3
22.	Феноменологічна соціологія і етнометодологія	7	2	-	1	-	1	3
23.	Структуралізм та постструктуралізм.	7	2	-	1	-	1	3
24.	Новітні теоретичні пошуки в соціологічній науці	5	1	-	1	-	1	3
25.	Сучасний розвиток української соціології	8	1	-	1	-	1	4
	Всього:	180	46	-	24	-	30	80

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Протосоціологічні вчення. Класична соціологічна спадщина.

Тема 1. Соціологія – наука про суспільство.

Якісні зміни в суспільному розвитку та суспільні потреби, як умови виникнення соціологічної науки. Роль фундаментальних відкриттів природничих наук, філософських, економічних, політологічних теорій в підготовці теоретичних передумов виникнення самостійної науки про суспільство. Вплив економічних, соціальних, політичних факторів на становлення соціології як самостійної науки. Місце історико-соціологічних знань в одержанні нових даних про суспільство. Загальна панорама сучасної соціології. Структура соціологічної науки. Рівні дослідження: макро- та мікросоціологія. Методологічні основи соціології, плюралізм позицій.

Тема 2. Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки.

Соціологія: історія становлення та розвитку. Теоретичні та соціальні передумови виникнення соціології як самостійної науки. Історія соціології як навчальна дисципліна. Теоретичні засади історії соціології. Предметна область історії соціології. Місце історії соціології в структурі соціологічного знання. Міждисциплінарні зв'язки історії соціології. Особливості історичного розвитку соціологічного знання, зв'язок його еволюції з історією суспільства та культурними традиціями. Головні етапи розвитку соціологічної думки: критерії періодизації соціології. Визначення поняття

наукової школи в соціології. Класифікація наукових шкіл та теорій соціології. Соціологічна теорія, як система логічно взаємозв'язаних понять та принципів. Парадигмальний плюралізм соціологічного знання. Значення історії соціології для розвитку сучасних наук про суспільство.

Тема 3. Протосоціологічний період формування соціологічної думки.

Становлення і розвиток протосоціологічного знання. Соціальне знання античності. Міф та епос як найдавніші форми відображення дійсності первісного та раннього класового суспільства. Соціальне знання в культурах Стародавнього Сходу. Протосоціологічне знання стародавнього Китаю, Індії, Вавилону, Єгипту. Зародження елементів наукового знання в межах античної культури Греції та Риму. Соціально-економічна та політична обумовленість емпіричних досліджень в античних суспільствах. Значення праць логографів та істориків (Геродот, Фукидід, Полібій) для розвитку наукового знання.

Проблеми суспільства та людини у творчості Демокріта. Вчення Платона про суспільство. “Ідеальна держава” Платона. Аристотель про принципи ймовірного та достовірного знання. Система класифікації наук Аристотеля. Проблеми суспільства, людини та сенсу її життя у творчості Аристотеля. Аристотель про походження, сутність і форми держави. Ототожнення суспільства з державою, проведення переписів населення, практичне вивчення результатів економічної діяльності. Соціальне знання епохи Середньовіччя. Теологія та теософії IV-XIII ст.: Аврелій Августин, Фома Аквінський. Обґрунтування виникнення і розвитку суспільства, як результатів Божої волі, відсутність чітких уявлень про суспільство, заборона практичних наукових досліджень. Теософія Августина Блаженного як спроба есхатологічного опису всесвітньої історії людства. Концепція “двох градусів”.

Гуманізм кін. XIII - XV ст.: Данте Аліґ'єрі, Ф. Петрарка, Л. Бруні, Л. Бокаччо. Боротьба з теологією, обґрунтування людини як найвищої цінності, її участі в управлінні суспільством та соціальних процесах нарівні з Богом. Соціальні утопії XVI - поч. XVII ст.: Т. Мор, Т. Кампанелла. Обґрунтування ідеального суспільства, як суспільства соціальної справедливості, без приватної власності, з чітким розмежуванням прав і обов'язків громадян. Індивідуалістичні концепції XVI - поч. XVII ст.: Н. Макіавеллі, Ж. Боден. Дослідження проблеми місця особистості в соціальному середовищі, вивчення проблем політики та влади, детермінантів їх розвитку. Суспільні погляди Нового часу: друга пол. XVII - поч. XIX ст. Натуралізм XVII - поч. XIX ст.: Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є. Виникнення соціальних явищ як наслідок розвитку явищ природи. Філософія історії кін. XVII - XVIII ст.: Дж. Віко, А. Кондорсе. Філософське осмислення історії крізь призму розвитку соціальних явищ. Основні положення філософії історії Г. Гегеля. Розвиток емпіричних, демографічних і статистичних досліджень у XVII–XIX ст. Виявлення економічних законів суспільства представниками англійської політичної економії (В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо).

Тема 4. Витоки українського протосоціологічного знання.

Протосоціологія епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі (Київська держава, княжа доба, литовсько-польський період — V - кінець XV ст.); протосоціологічне знання козацької доби (від початків козацтва до зруйнування Січі — кінець XV - третя чверть XVIII ст.); протосоціологія доби відродження України (кінець XVIII - середина XIX ст.). Пам'ятки усної, писемної творчості й спроби

пояснити суть соціального.

Київський князь Володимир Мономах (правив у 1113-1125 рр.) – «Повчання дітям». Головні соціальні ідеї «Повісті минулих літ» (Нестор). «Галицько-Волинський літопис» – важливе джерело інформації про соціальне життя на західноукраїнських теренах.

Вплив українського козацтва як соціального феномена на розвиток протосоціології. Станіслав Оріховський-Роксолан (1513-1566). Місце творів І. Вишенського у розвитку протосоціології. Соціально-політичні концепції Києво-Могилянської академії. Петро Могила, Стефан Яворський, Павло Величковський, Юліан Кониський, Феофан Прокопович. Вплив творчості Г. Сковороди на становлення української суспільної думки. Внесок у розвиток пізнання соціального представниками Кирило-Мефодіївського товариства. Микола Костомаров, Михайло Гулак, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Володимир Білозерський, Олександр Маркевич.

Тема 5. Огюст Конт і виникнення позитивістської соціології.

Криза методології традиційного суспільствознавства та проблема науковості соціального пізнання. Значення природничих наук для розвитку соціального знання. Зародження позитивізму та його характерні особливості. Ідеї К.-А. Сен-Сімона. Наукові праці О. Конта про необхідність вивчення суспільства як системи. Класифікація наук. Місце соціології в контівській системі позитивних наук. Предмет, структура і завдання соціології. Соціальна статика та соціальна динаміка. Соціальна стабільність і соціальний розвиток. Місце О. Конта в історії соціології.

Тема 6. Соціологічна теорія Г. Спенсера.

Проблема органіцизму та еволюціонізму в соціології. Г. Спенсер – основоположник поміркованого органіцизму. Методологія соціології Г. Спенсера: елементи органіцизму, редукціонізму, аналогії. Еволюційна концепція Г. Спенсера: фактори і механізми соціальної еволюції. Вчення Г. Спенсера про соціальні інститути, їх типи і функції. Значення соціальних інститутів у житті суспільства.

Тема 7. Соціологічний натуралізм.

Причини виникнення натуралістичної орієнтації в соціології. Особливості натуралістичного напрямку в соціології. Аналогія і редукціонізм як основні принципи соціологічного натуралізму. Органіцистська соціологія П. Лілієнфельда, О. Строніна, А. Шеффле, А. Еспінаса, Р. Вормса. Форми соціологічного редукціонізму. Концепції соціального дарвінізму. Боротьба за існування і соціальні конфлікти. Соціал-дарвіністські концепції У. Беджгота, Л. Гумпловича, У. Самнера, Г. Ратценхофера, А. Смолла. Науково-теоретичні досягнення та недоліки соціал-дарвіністської парадигми. Расово-антропологічна школа: Ж. Гобіно, Х. Чемберлен, Ж. Ляпуж, О. Аммон. Антисоціологізм расово-антропологічної концепції. Географічна школа в соціології, її загальна характеристика та причини досягнень і помилок (Г. Бокль, Л.І. Мечников, С. М. Соловйов, В. С. Ключевський, Ф. Ратцель).

Тема 8. Наукові погляди К. Маркса, їх вплив на розвиток соціологічної думки.

Погляди К. Маркса на особливості розвитку історії суспільства. Визначення поняття “формація”. Марксистська концепція соціальної структури. К. Маркс про

сутність та форми відчуження. Теорія класів і класового конфлікту. Дискусії щодо марксизму в сучасній соціології. Критика економічного детермінізму марксизму.

Змістовий модуль 2. Розвиток соціології кінця XIX-першої половини XX ст.

Тема 9. Психологічний напрям в соціології та його особливості.

Психологічний еволюціонізм Ф. Гіддінгса. Психологія народів (М. Лацарус, Г. Штейнталь, В. Вундт). Психологія натовпу (С. Сігеле, Г. Лебон). Теорія наслідування Г. Тарда. Інтераціоналізм Ч. Кулі. Концепція соціалізації та її основні поняття (“дзеркальне Я”, “первинна група”, “соціальна організація”). Інстинктивізм У. Мак-Дугалла. Соціологічні проблеми психоаналізу З. Фрейда. Модель особистості З. Фрейда. Теорія витіснення та сублимації як механізм діяльності та творчості в історико-культурному процесі.

Тема 10. Становлення соціології як окремої науки у Німеччині.

Сприяння Ф. Тьонніса та Г. Зіммеля самовизначенню та інституалізації соціології у Німеччині. “Формальна соціологія” Ф. Тьонніса і Г. Зіммеля. Поняття спільноти і суспільства у соціології Ф. Тьонніса. Г. Зіммель про соціологію як “науку про чисті форми соціалізації”. Зіммелівська концепція соціальної диференціації.

Тема 11. Розуміюча соціологія М. Вебера.

Соціологічні погляди М. Вебера. Життєвий шлях і наукова творчість М. Вебера. Розробка М. Вебером логіко-методологічних засад соціологічної науки. Веберівська теорія цінностей і теорія “ідеальної типізації”. Основні категорії “розуміючої соціології”. Концепція соціальної дії. Структура і види соціальної дії. Принцип раціоналізації соціальної дії. М. Вебер про “вибіркову спорідненість” між протестантською етикою і “духом капіталізму”. Вчення про типи панування. Соціологія релігії М. Вебера. Веберівська концепція професійної етики політика і вченого.

Тема 12. Соціологічні погляди Е. Дюркгейма.

Інтелектуальні витoki соціології Е. Дюркгейма. Предмет соціології, її місце серед інших наук. Новий соціологічний підхід до розуміння суспільства Е. Дюркгейма, суть його “соціологізму” та запропонованого ним соціологічного методу. “Соціологізм” як теорія суспільства. Правила соціологічного методу. Соціальні факти як незалежні від індивідуальної свідомості способи дій, думок і переживань. Е. Дюркгейм про причинне пояснення і функціональний аналіз. Поняття аномії. Теорія поділу суспільної праці. Поняття механічної і органічної солідарності, сегментарної та функціональної диференціації, моральної щільності суспільства. Е. Дюркгейм про соціальну норму і патологію. Використання принципів “соціологізму” в дослідженні причин самогубства.

Тема 13. Теорії соціальної взаємодії та циркуляції еліт В. Парето.

Ідейні джерела і особливості світогляду В. Парето. Соціологія як логіко-експериментальна наука. Суспільство як система в стані рівноваги. Теорія соціальної взаємодії. Проблема соціальної дії у працях В. Парето. Поняття резидуальності соціальної дії. Теорія циркуляції еліт. Концепція ідеології.

Тема 14. Американська соціологія кінця XIX – початку XX ст.

Формування дослідницької програми Чиказької школи. Р. Парк про відмінність між поняттями територіальної спільноти і суспільства. Розробка понять соціальної екології у праці Р. Парка “Місто”. Дослідження соціальної структури і соціальних змін у працях Р. Лінда і Х. Лінд “Середнє місто у процесі змін” та Л. Корнера “Американське місто”. Дослідження соціальних проблем у працях Л. Вірта “Гетто”, Р. Кавана “Суїцид” та Е. Стоуквіста “Маргінальна особистість”. Вплив Чиказької школи на розвиток американської та світової соціології.

Соціально-психологічна концепція У. Томаса. Поняття установок і цінностей, соціальної ситуації, соціальної адаптації. Біографічний метод і його використання у праці У. Томаса і Ф. Знанецького “Польський селянин в Європі і Америці”. Вивчення У. Томасом і Ф. Знанецьким процесів соціальної дезорганізації у середовищі польських емігрантів. Теоретичне значення емпіричних досліджень У. Томаса і Ф. Знанецького. Соціальні фактори, що зумовили розвиток соціології праці й управління. Класична школа “наукового менеджменту” (Ф. Тейлор, Г. Грант, А. Файоль та ін.). Тейлорівська система організації управління виробництвом і її соціальний зміст. Формування доктрини “людських відносин” як виклику “тейлоризмові” (Е. Мейо, В. Діксон). Методологічні засади й етапи здійснення Хоторнських експериментів. Колумбійська школа. Соціологічні погляди П. Лазарсфельда та Я. Морено.

Тема 15. Українська соціологічна думка кінця XIX – початку XX ст.

Дослідження Женевського гуртка українських вчених як початок самостійного соціологічного знання. Вплив західних соціологів на його становлення. Соціологічні погляди С. Подолинського, М. Драгоманова і Ф. Вовка. Неопозитивізм в українській соціології, вплив на його розвиток творчого доробку російсько-американського соціолога П. Сорокіна. Погляди видатного українського соціолога І. Ковалевського, його соціологічна система. Роль творчості І. Франка у становленні національної свідомості українського народу. Внесок М. Грушевського у розвиток української соціології. Методологічні розробки у соціології Б. Кістяківського. «Теорія зв'язків» С. Дністрянського. М. Туган-Барановський про місце соціології в системі суспільних наук, значення господарської діяльності у суспільному житті, класову боротьбу. Чинники, що стримували розвиток української соціології у післяреволюційний період.

Тема 16. Соціологічні погляди представників Франкфуртської школи.

Американський період діяльності Франкфуртської школи. Психоаналіз західної цивілізації у працях М. Хоркхаймера, Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фромма. Соціологія знання К. Маннгейма. Аналіз К. Маннгеймом ідеології та утопії. Психогенетична соціологія Н. Еліаса. Соціологічні ідеї праць М. Хоркхаймера і Т. Адорно “Діалектика просвітництва” та Г. Маркузе “Одномірна людина”. Дискусія між К. Поппером і Т. Адорно щодо методологічних засад соціологічної теорії. Посилення емпіричної орієнтації у західнонімецькій соціології наприкінці 50-60-х років. Теорія класів і класового конфлікту Р. Дарендорфа. Антропологічна соціологія А. Гелена і Х. Фрайера. Соціологічна саморефлексія Х. Шельські. Соціологічні ідеї праць Ю. Хабермаса “Структурні зміни у громадській думці” і “Наука і техніка як ідеологія”. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.

Тема 17. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.

Гарвардський період наукової діяльності П. Сорокіна і його концепція соціальної взаємодії. П. Сорокін про чуттєву, умоглядну й ідеалістичну “суперсистему”, про цикли соціокультурної динаміки. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна. Поняття одномірної і багатомірної стратифікації та соціальної мобільності. Критика П. Сорокіним сучасної йому соціологічної теорії.

Змістовий модуль 3. Сучасні соціологічні теорії.

Тема 18. Структурний функціоналізм.

Антропологічний функціоналізм В. Малиновського. Життєвий шлях і наукова діяльність Т. Парсонса. Теоретичні джерела парсонівської концепції соціальної дії. Поняття систем дії, діючої особи, ситуації. Мотиваційна структура дії. Когнітивна, оціночна і ціннісна орієнтації соціальної дії. Взаємопроникнення особистісної, соціальної і культурної субсистем, їх основні характеристики. Теорія соціальних систем Т. Парсонса. Різновиди функціональної спрямованості окремих субсистем дії — адаптації, інтеграції, відтворення структури і зняття напруженості. Функціоналістське пояснення природи соціальних змін. Вчення Т. Парсонса про соціальну диференціацію, еволюційні універсалії та історичні типи суспільства. Вплив ідей Т. Парсонса на сучасні теорії соціокультурної модернізації. Сучасні дискусії щодо теоретичної спадщини Т. Парсонса. Р. Мертон про соціологічні теорії середнього рангу. Модель структурного функціоналізму Р. Мертона. Р. Мертон про соціальну структуру й аномію. Вплив ідей Р. Мертона на американську теоретичну й емпіричну соціологію. Дискусії про функціоналізм у сучасній соціології, їх основні напрями.

Тема 19. Теорії символічного інтеракціонізму.

Основні тези й поняття символічного інтеракціонізму. Символічний інтеракціонізм Дж. Міда. Концепція «редукованої взаємодії» Г. Блумера. Теорія ролей Дж. Морено. Р. Лінтона. Соціальна структура як мережа експектацій. Концепція «дзеркального Я» Ч. Кулі. Г. Блумер: природа взаємодії (етапи визначення, інтерпретації, картування й оцінювання). Г. Блумер про теорію і методологію соціології. Е. Гофман: уявлення про себе в повсякденному житті. Мистецтво «керування враженнями». Теорія стигмації Е. Гофмана.

Тема 20. Концепція соціального конфлікту.

Концепція соціального конфлікту (Л. Козер, Р. Дарендорф, А. Турен, К. Боулдінг). Конфлікт як форма зняття напруженості в соціальній системі та фактор інноваційної зміни. Способи раціональної регуляції соціальних конфліктів. “Альтернативна соціологія” А. Гоулднера і Р. Міллса та її основні поняття (“новий клас”, “пануюча еліта”).

Тема 21. Концепція соціального обміну.

Теоретичні джерела теорії обміну: утилітаризм, антропологічна традиція, психологізм, структуралізм. Дж. Хоманс: індуктивна і дедуктивна стратегії обміну. Психологічна модель обміну. Основні принципи соціального обміну К. Леві-Стросса. Макроструктуралізм П. Блау. Основні принципи соціального обміну. Елементарні та складні системи обміну П. Блау.

Тема 22. Феноменологічна соціологія і етнометодологія.

Теоретичні джерела феноменологічної соціології. Е. Гуссерль і А. Бергсон про переживання часу і “життєвий світ”. Феноменологічні ідеї у працях М. Вебера і М. Шелера. Обґрунтування принципів феноменологічної соціології у праці А. Шюца “Змістовна структура соціального світу”. Поняття природної установки, саморозуміння, “розуміння іншого”, “типізуючого розуміння”. Принципи взаємозаміни точок зору і співпадання систем релевантностей. А. Шюц про принципову відмінність між просторовим і часовим принципами конституювання соціальних зв’язків. Наукове знання як різновид “типізуючого розуміння”. Принцип “суб’єктивної інтерпретації” у соціальному пізнанні. Розвиток ідей феноменологічної соціології у праці П. Бергера і Т. Лукмана “Соціальне конструювання реальності”. “Соціологія повсякденності” як зразок застосування феноменологічних методів і її основні напрями. Етнометодологія — програма розвитку нетрадиційної соціології. Обґрунтування основних ідей етнометодології у працях Г. Гарфінкеля. Проблема раціональності повсякденного життя в етнометодології. Особливості етнометодологічного дослідження соціальної дійсності. “Фонові очікування” та їх функції в системі соціальної взаємодії. Рефлексивність як елемент повсякденної діяльності. Застосування феноменологічних методів у сучасній соціології науки і соціології культури.

Тема 23. Структуралізм та постструктуралізм.

Структуралізм: зміст та основні напрями. Постструктуралізм: умови виникнення та основні види. Постмодерністська соціальна теорія. Структуралістський аналіз К. Леві-Стросса. Історико-культурний структуралізм М. Фуко. Теорія структурації Е. Гідденса. Радикальна постмодерністська соціальна теорія Ж. Бодріяра. Постмодерністська соціальна теорія П. Бурд’є.

Тема 24. Новітні теоретичні пошуки в соціологічній науці.

Предмет соціології в контексті сучасних дискусій. Мультипарадигмальна структура соціології. Модель суспільства ризику. Модель мережного суспільства. Перспективи розвитку соціології в системі сучасних наук. Соціологічні ідеї І. Валлерстайна, Н. Лумана, Е. Гідденса, Дж. Александера. Соціологічний дискурс. Проблеми глобалізації в сучасних соціологічних теоріях. Перспективи розвитку соціології в системі соціальних наук.

Тема 25. Сучасний розвиток української соціології.

Соціологія радянського періоду та її криза. Радянська соціологія 20–30-х рр. ХХ сторіччя. Поступове “відродження” соціології на межі 50–60-х рр. ХХ ст. Організація наукової та, зокрема, соціологічної діяльності в діаспорі. Соціологічні праці науковців діаспори, їх класична українська тематика. Наукове товариство імені Т.Г.Шевченка - найдавніша вітчизняна академічна наукова інституція. Соціологічні концепції М. Шаповала, О. Бочковського, В. Липинського. Ідеологічна “відлига” і “реабілітація” прикладної соціології. Соціологічна наука України після “перебудови”. Роль Соціологічної асоціації України у становленні соціологічної науки. Основні напрями розвитку соціології у сучасній Україні.

3. Орієнтовна тематика семінарських занять

Тема 1. Становлення соціології: етапи і тенденції розвитку.

1. Поняття соціології, її об'єкт та предмет.
2. Структура соціологічної науки.
3. Місце історії соціології в структурі соціогуманітарного знання.
4. Головні етапи розвитку соціологічної думки.

Питання для самоконтролю:

1. У чому сутність і зміст соціології як сфери наукового знання?
2. Як визначити об'єкт та предмет соціології?
3. Через які функції реалізується роль соціології у житті суспільства?
4. Яка структура системи соціологічного знання? Дайте характеристику її складових елементів.
5. Якими є особливості соціологічного бачення світу?
6. Яка роль соціології у соціальних перетвореннях в Україні?
7. Які основні передумови виникнення соціології як самостійної галузі наукового знання?
8. У чому полягає сутність парадигмального плюралізму соціологічного знання?

Завдання до самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте історію соціології як навчальну дисципліну.
2. Розкрийте предметну область історії соціології.
3. Розкрийте значення історії соціології для розвитку сучасної соціології.

Тема 2. Особливості протосоціологічного періоду розвитку наукового знання.

1. Соціальне знання Стародавнього світу:
  - міф та героїчний епос як найдавніші форми відображення дійсності;
  - соціальне знання в культурах Сходу;
  - зародження наукового знання в античній Греції та Римі.
2. Соціальне знання епохи Середньовіччя та доби Відродження.
3. Соціальні вчення Нового часу. Становлення системи суспільствознавства:
  - основні положення концепцій Т. Гобса і Дж. Локка та їх значення для становлення соціології;
  - соціально-політичні погляди Ш. Монтеस्क'є;
  - соціальні вчення Ж. Руссо і К. Гельвеція.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке протосоціологія?
2. Які особливості соціального знання в культурах Сходу?
3. Чим викликана поява наукового знання в античній Греції?
4. Чому міф та епос є найдавнішими формами відображення дійсності?
5. Охарактеризувати основні причини виникнення історичного знання в Греції та Римі.
6. Чи можна використовувати спадщину античності в сучасних реаліях? Чому?
7. Охарактеризувати основні напрями соціального знання в Новий час.
8. Які чинники сприяли формуванню нових етапів у розвитку соціального знання?

Завдання до самостійної роботи:

1. Розкрити особливості розвитку соціального знання Нового часу.
2. Зробити порівняльний аналіз концепцій Т. Гобса і Дж. Локка. Відзначити їх позитивний внесок у розвиток протосоціології.

Тема 3. О. Конт – засновник позитивістської соціології.

1. Основні передумови виникнення соціології як самостійної науки.
2. О. Конт про предмет, структуру та завдання соціології.
3. Лінійна система наук О.Конта.

Питання для самоконтролю:

1. Чому саме на поч. ХІХ ст. виникли всі передумови для створення нової науки про суспільство?
2. Яким чином О. Конт визначив предмет нової науки?
3. У чому полягає сутність концепції О. Конта?
4. Яка роль позитивізму і його основних напрямів у подальшому розвитку соціології?
5. Які науки і в якому порядку входять до класифікації О. Конта?
6. Хто першим вводить в науковий обіг термін “соціологія”?
7. Назвіть три основні складові суспільства (за О. Контом).
8. Назвіть три стадії розвитку інтелекту (за О. Контом).
9. Перелічіть основні методи соціології, які охарактеризував О. Конт.
10. Охарактеризуйте закон інтелектуальної еволюції в науковій системі О.Конта.

Завдання до самостійної роботи:

1. Розкрийте в письмовій формі особливості соціологічної системи О Конта.

Тема 4. Основні принципи соціології Г. Спенсера та розвиток натуралістичних концепцій.

1. Г. Спенсер – основоположник органіцизму.
2. Сутність еволюції за концепцією Г. Спенсера.
3. Роль натуралістичного напрямку в соціології.

Питання для самоконтролю:

1. Чим, на думку Г. Спенсера, одне суспільство відрізняється від іншого?
2. Яке значення вчення Г. Спенсера для історії соціології?
3. Яка основна ідея соціологічного вчення Г. Спенсера?
4. Який метод становить основу соціологічних поглядів Г. Спенсера?
5. Хто першим вводить у науковий обіг в соціології термін “соціальний інститут”?
6. В чому полягає сенс вчення Г. Спенсера про соціальну політику держави?
7. Назвіть основні положення соціального дарвінізму.
8. Хто вважається засновником соціального дарвінізму?
9. Хто першим вводить в науковий обіг в соціології поняття соціального конфлікту?
10. Хто започатковує географічний напрям в соціології?
11. Перелічіть основні положення концепцій географічного напрямку в соціології.
12. Назвіть основні положення расово-антропологічної школи в соціології.

Завдання до самостійної роботи:

1. Визначити та проаналізувати основні принципи натуралізму.
2. Розкрити позитивні та негативні риси соціал-дарвіністського напрямку.

Тема 5. Ідеї соціального розвитку К. Маркса.

1. Особливості розвитку історії суспільства в роботах К. Маркса.
2. Теорія класів і класового конфлікту.
3. Дискусії щодо марксизму в сучасній соціології.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику поняттю “формація”.
2. За що К. Маркса називають класиком соціології?
3. Яке місце займала теорія класової боротьби у вченні К. Маркса?
4. Які етапи розвитку проходить суспільство в своєму розвитку?

Завдання до самостійної роботи:

Порівняйте погляди Г. Спенсера та К. Маркса на роль держави в розвитку суспільства. Яка ваша думка з цього питання?

Тема 6. Психологічний напрям у соціології.

1. Психологічний еволюціонізм Ф. Гіддінгса.
2. Психологія народів (М. Лацарус, Г. Штейнталь, В. Вундт).
3. Психологія натовпу (С. Сігеле, Г. Лебон).
4. Теорія наслідування Г. Тарда.
5. Соціальні фактори в психоаналізі З. Фрейда.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть перших представників соціологічного психологізму?
2. Які наукові течії складають психологічний напрям в соціології?
3. Чим зумовлена поява у ХХ ст. різних соціологічних шкіл і концептуальних напрямків?
4. Які основні ідеї психологічного еволюціонізму?
5. Назвіть наукові праці з психологічного еволюціонізму Ф. Гіддінгса.
6. Охарактеризуйте основні положення психології натовпу Г. Лебона.

Завдання до самостійної роботи:

Складіть таблицю “Психологічний напрям в соціології”.

Тема 7. Соціологічні погляди Ф. Тьонніса та Г. Зіммеля.

1. Становлення соціології як окремої науки у Німеччині.
2. Поняття спільноти і суспільства в соціології Ф. Тьонніса.
3. Г. Зіммель та його концепція соціальної диференціації.

Питання для самоконтролю:

1. Яких представників німецької соціології ви знаєте?
2. Які суспільні чинники сприяли розвитку соціології у Німеччині?
3. Назвіть головні роботи Г. Зіммеля.
4. Які проблеми соціології досліджував Г. Зіммель?
5. Назвіть головні роботи Ф. Тьонніса.
6. У чому полягає суть вчення Ф. Тьонніса про спільноти і спілки?

Завдання до самостійної роботи: Підготувати есе за темою (на вибір):

1. Вчення Г. Зіммеля. Підходи до соціальної психології.
2. Вчення Ф. Тьонніса. Поняття общини (спільноти) і суспільства, їх відмінність.

Тема 8. Розуміюча соціологія М. Вебера.

1. Життєвий шлях і наукова творчість М. Вебера.
2. Основні категорії “розуміючої соціології”.
3. Концепція соціальної дії.
4. Концепція професійної етики політика і вченого.

Питання для самоконтролю:

1. Хто був творцем розуміючої соціології та теорії соціальної дії?
2. Як називається основна праця німецького соціолога М. Вебера?
3. Що таке “соціальна дія” за визначенням М. Вебера?
4. З чим пов’язував головне завдання соціології М. Вебер?
5. Розкрийте зміст положення М. Вебера про соціальну дію та її типи.
6. Назвіть основні положення соціології політики і влади М. Вебера.

Завдання до самостійної роботи:

1. Робота з першоджерелами. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер.з нім. О. Погорілий; Ред. М. Павлюк. - Київ : Основи, 1994. - 261 с.

Тема 9. Соціологічні погляди Е. Дюркгейма.

1. Поняття соціологічного методу в працях Е. Дюркгейма.
2. Теорія поділу суспільної праці.
3. Соціальні фактори причин самогубства.

Питання для самоконтролю:

1. Які соціологічні ідеї були притаманні творчості Е. Дюркгейма?
2. Який внесок у соціологію зробив Е. Дюркгейм?
3. Дайте визначення поняття “соціологічний реалізм”.
4. Чому соціологічна концепція Е. Дюркгейма має назву “соціологізм”?
5. Охарактеризуйте соціологічного вчення Е. Дюркгейма про релігію і мораль.

Завдання до самостійної роботи:

Розкрийте у письмовій формі (1 стор.) зміст поняття “аномія” Е. Дюркгейма.

Тема 10. Соціологічні теорії В. Парето.

1. Життєвий та науковий шлях В. Парето.
2. Теорія соціальної взаємодії.
3. Основні поняття теорії циркуляції еліт В. Парето.

Питання для самоконтролю:

1. Які життєві чинники сформували особливості світогляду В. Парето?
2. Які основні засади теорії соціальної взаємодії?
3. Що складає сутність теорії еліт В. Парето?
4. Як суспільно-державна проблематика відтворена в роботах В. Парето?
5. Яке значення праць В. Парето для розвитку сучасних теорій еліти?

Завдання до самостійної роботи:

Підготувати письмову роботу (2 стор.) “Соціологічні погляди В. Парето (логіка ірраціонального)” за таким орієнтовним планом:

1. Проблеми загальної соціології як наслідок економічної теорії.
2. Правила логіко-експериментального методу.
3. Логічні дії та нелогічні дії.

Тема 11. Американська соціологія кінця XIX-першої половини XX ст.

1. Вплив Чиказької школи на розвиток американської та світової соціології (Р. Парк, Р. Лінд і Х. Лінд, Л. Корнер, Л. Вірт).
2. Теоретичне значення емпіричних досліджень У. Томаса і Ф.Знанецького.
3. Класична школа “наукового менеджменту” (Ф. Тейлор, Г. Грант, А.Файоль).
4. Соціологічні погляди Е. Мейо.
5. Колумбійська школа (П. Лазарсфельд, Я. Морено).

Питання для самоконтролю:

1. Які проблеми досліджували представники Чиказької школи?
2. Назвіть роботи представників Чиказької школи.
3. Розкрийте дослідницьку програму Чиказької школи.
4. Які відмінності між поняттями територіальної спільноти і суспільства виділяє Р. Парк?
5. Розкрийте поняття соціальної структури і соціальних змін Р. Лінда і Х. Лінд.
6. Який вплив Чиказької школи на розвиток американської та світової соціології?
7. Розкрийте методологічні засади й етапи здійснення Хоторнських експериментів.
8. Охарактеризуйте погляди представників Колумбійської школи.

Завдання до самостійної роботи:

Складіть таблицю за темою “Представники американської школи”.

Тема 12. Українська соціологічна думка кінця XIX — початку XX ст.

1. Особливості формування і розвитку протосоціології в Україні.
2. Розвиток національно-визвольної ідеології.
3. Соціальна концепція М. Драгоманова.
4. Соціологічні погляди М. Туган-Барановського.
5. Внесок М. Грушевського у становлення української соціології.
6. Методологічні розробки у соціології Б. Кістяківського.
7. «Теорія зв'язків» С. Дністрянского.

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості формування і розвитку соціології в Україні:
  - а) в середині XIX ст.;
  - б) в кінці XIX – на початку XX ст.?
2. Назвіть праці видатних українських мислителів, які належать до витоків вітчизняної протосоціології.
3. Розкрийте особливості розвитку самосвідомості людей часів Київської Русі.
4. У чому полягала специфіка українського козацтва як соціальної спільноти, військової організації та соціальної інституції?
5. Хто започаткував і розвивав соціологічну думку в Україні у XIX ст.?
6. Яке історичне значення вчення М. Костомарова?
7. Коли був заснований женецький гурток українських вчених-передвісників вітчизняної соціології? Хто входив до його складу?

8. Який метод дослідження соціальних явищ виробив М. Грушевський (дайте його назву)?
9. Назвіть прізвища українських економістів, у працях яких містилася соціологічна тематика?
10. В якому році М. Грушевський повертається з еміграції в Україну?
11. У чому М. Грушевський вбачав головне завдання своєї праці “Генетична соціологія”?
12. Яка головна ідея його “генетичної соціології”?

Завдання до самостійної роботи:

Охарактеризуйте чинники, що стримували розвиток української соціології у післяреволюційний період.

Тема 13. Соціологічні погляди представників Франкфуртської школи.

1. Соціологія знання К. Маннгейма.
2. Соціологічні ідеї М. Хоркхаймера і Т. Адорно.
3. Теорія класів і класового конфлікту Р. Дарендорфа.
4. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте американський період діяльності Франкфуртської школи.
2. Чим визначається психоаналіз західної цивілізації?
3. Назвіть праці М. Хоркхаймера, Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фромма.
4. Назвіть основні риси соціології знання К. Маннгейма.
5. Розкрийте риси психогенетичної соціології Н. Еліаса.
6. Назвіть причини посилення емпіричної орієнтації у західнонімецькій соціології наприкінці 50–60-х років.
7. В чому причини класового конфлікту за Р. Дарендорфом?

Завдання до самостійної роботи:

Опишіть сутність дискусії між К. Поппером і Т. Адорно щодо методологічних засад соціологічної теорії.

Тема 14. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.

1. Життєвий та науковий шлях П. Сорокіна.
2. Концепція соціальної взаємодії.
3. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.

Питання для самоконтролю:

1. Чому соціологічне вчення П. Сорокіна має назву “інтегральна соціологія”?
2. Охарактеризуйте гарвардський період наукової діяльності П. Сорокіна.
3. Розкрийте сутність концепції соціальної взаємодії.
4. Що писав Сорокін про чуттєву, умоглядну й ідеалістичну “суперсистему”?
5. Які цикли соціокультурної динаміки виділяв П. Сорокін?
6. Розкрийте поняття одномірної і багатомірної стратифікації.
7. Дайте визначення поняття соціальної мобільності.

Завдання до самостійної роботи:

Законспектувати значення понять (за працями П. Сорокіна):

Стратифікація, соціальний простір, соціальні інститути, соціальна мобільність.

Тема 15. Структурний функціоналізм.

1. Ідеї антропологічного функціоналізму.
2. Життєвий шлях і наукова діяльність Т. Парсонса.
3. Вплив ідей Р. Мертона на американську теоретичну та емпіричну соціологію.

Питання для самоконтролю:

1. Які Вам відомі сучасні підходи до вивчення суспільства?
2. У чому суть концепції “структурного функціоналізму” Т. Парсонса?
3. Чи можна припускати, що соціальні системи мають мету?
4. Які основні теоретико-методологічні положення структурно-функціонального аналізу?
5. Яка теоретико-пізнавальна позиція Т. Парсонса?
6. Які основні принципи соціальної дії?
7. Які теоретичні витоки теорії Т. Парсонса?
8. Охарактеризуйте теорії середнього рангу Р. Мертона.
9. Яким чином Р. Мертон розробив методологію функціонального аналізу?
10. Охарактеризуйте функції та дисфункції, явні та латентні функції.

Завдання до самостійної роботи:

Зробити в письмовій формі порівняльний аналіз структурно-функціональної парадигми та неофункціоналізму.

Тема 16. Теорії символічного інтеракціонізму.

1. Дж. Мід: поняття Self, Розум і Суспільство.
2. Г. Блумер: природа взаємодії (етапи визначення, інтерпретації, картування й оцінювання)
3. Уявлення про себе в повсякденному житті (Е. Гофман).
4. Девіантна поведінка в контексті символічного інтеракціонізму.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні тези й поняття символічного інтеракціонізму.
2. Що включає в себе поняття «символічний інтеракціонізм»?
3. Розкрийте основні положення концепції «редукованої взаємодії» Г. Блумера.
4. Що означає поняття “соціальна структура як мережа експектацій”?
5. Охарактеризуйте погляди Г. Блумера на теорію і методологію соціології.
6. Що таке мистецтво «керування враженнями» за Е. Гофманом?

Завдання до самостійної роботи:

Складіть таблицю на тему “Представники теорії символічного інтеракціонізму.”

Тема 17. Теорії соціального конфлікту.

1. Схожість та відмінність конфліктних теорій у соціології.
2. Порівняння аналітичних та емпіричних категорій К. Маркса та Р. Дарендорфа.
3. Модель функціонального конфлікту та його наслідків.
4. Особливості конфліктів в загальній теорії Р. Коллінза

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику змісту “теорії конфлікту”.
2. Назвіть основні положення конфліктологічної соціології.

3. Назвіть прізвища соціологів – представників конфліктологічної парадигми в соціології.
4. Дайте порівняльний аналіз конфліктних та функціональних теорій.
5. Які ви знаєте погляди щодо виникнення конфліктів у суспільстві?
6. Що таке діалектична теорія конфлікту?
7. Охарактеризуйте модель функціонального конфлікту Л. Козера.

Завдання до самостійної роботи:

В письмовій формі охарактеризуйте інституціональний аналіз конфліктності Дж. Рекса. Поясніть поширення в соціології конфліктологічних теорій.

Тема 18. Концепція соціального обміну.

1. Основні поняття та пояснювальні принципи соціальної організації в теорії обміну Дж. Хоманса.
2. Обмінні процеси в соціальному житті: елементарні та складні системи обміну П. Блау.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю соціальна дія?
2. Що означає вислів «правильна моральна поведінка»?
3. Назвіть теоретичні джерела теорії обміну.
4. Що таке індуктивна і дедуктивна стратегії обміну?
5. Розкрийте психологічну модель обміну Дж. Хоманс..
6. Назвіть основні принципи соціального обміну К. Леві-Стросса.
7. Назвіть основні принципи соціального обміну П. Блау.

Завдання до самостійної роботи:

Скласти словник термінів за темою: “Концепція соціального обміну”.

Тема 19. Феноменологічна соціологія і етнометодологія.

1. Принципи феноменологічної соціології А. Шюца.
2. Розвиток ідей феноменологічної соціології у працях П. Бергера і Т. Лукмана.
3. Обґрунтування основних ідей етнометодології у працях Г. Гарфінкеля.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні напрямки розвитку сучасної соціологічної теорії?
2. Назвіть основні положення феноменологічної соціології.
3. Які поняття є центральними в феноменологічній соціології?
4. Назвіть прізвища соціологів, які розробляли феноменологічну соціологію.
5. Охарактеризуйте основні ідеї етнометодології.

Завдання до самостійної роботи:

Розробити таблицю за темою “Представники феноменологічної соціології.”

Тема 20. Структуралізм та постструктуралізм.

1. Структуралізм: зміст та основні напрямки.
2. Постструктуралізм: умови виникнення та основні види.
3. Виникнення постмодерністської соціальної теорії (П.Бурд'є, Ж.Бодріяр).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні положення структуралізму.
2. Які ви знаєте постмодерністські соціальні теорії?

3. Назвіть наукові праці К. Леві-Стросса.
4. Чому наукові погляди М. Фуко називають історико-культурним структуралізмом?
5. Назвіть основні наукові праці Е. Гідденса.
6. Чому постмодерністську соціальну теорію Ж. Бодрієра вважають радикальною?

Завдання до самостійної роботи:

Розкрити основні положення історико-культурного структуралізму М. Фуко.

Тема 21. Новітні теоретичні пошуки в соціологічній науці.

1. Предмет соціології в контексті сучасних дискусій.
2. Модель суспільства ризику та модель мережного суспільства.
3. Перспективи розвитку соціології в системі сучасних наук.

Питання для самоконтролю:

1. У чому виявляється суперечливість процесів глобалізації?
2. Які причини, на Вашу думку, привели до виникнення масового соціального руху антиглобалістів?
3. Охарактеризуйте особливості віртуалізації та інформатизації сучасного українського суспільства?
4. Які фактори розвитку глобалізації аналізуються в теорії Н. Лумана?
5. Яка роль у розвитку глобальної взаємозалежності належить ЗМК?

Завдання до самостійної роботи:

Поясніть значення поняття “суспільство ризику”.

Тема 22. Сучасний розвиток української соціології.

1. Соціологія радянського періоду та її криза.
2. Соціологічні праці науковців діаспори, їх класична українська тематика.
3. Основні напрями розвитку соціології в сучасній Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні соціологічні поняття характеризують світогляд В. Липинського? Яка ідея є домінантою політичного мислення цього вченого?
2. Яке ставлення Липинського до інтелігенції? Чи можна назвати інтелігенцію елітою?
3. Коли розпочинаються гоніння на соціологію в Радянській Україні?
4. Назвіть установи ВУАН, при яких існували кафедри соціології.
5. Чому радянська влада чинила опір розвитку соціології в УРСР?
6. Охарактеризуйте причини відродження української соціології сучасного періоду.
7. Назвіть основні напрями діяльності Українського соціологічного інституту в еміграції.
8. Розкрийте зміст діяльності Українського інституту громадознавства протягом 1924-1932 рр.
9. Дайте загальну характеристику соціологічного вчення М. Шаповала.
10. У чому полягають особливості розвитку вітчизняної соціології ХХ ст.?
11. Які основні етапи свого розвитку пройшла соціологічна думка України?

Завдання до самостійної роботи:

Охарактеризуйте роль і стан соціології в сучасній Україні.

4. Рекомендована література

Основна література:

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли /Общ. ред. и предисл. П.С. Гуревича. — М.: Издательская группа «Прогресс» — «Политика», 1992. — 608 с.
2. Баразгова Е.С. Американская социология (традиции и современность): курс лекций. - Екатеринбург; Бишкек: Деловая книга; Одиссей, 1997. - 176с.
3. Батыгин Г.С., Подвойский Д.Г. История социологии. – М.: Наука и образование, 2007. – 444 с.
4. Воронцов А.В., Громов И.А. История социологии. XIX – начало XX века. Часть 1. Западная социология. Часть 2. Русская социология. – М.: ВЛАДОС, 2005.
5. Глазунов С. В. Історія та теорія соціології: протосоціологія : Навч. посіб. – Д.: РВВ ДНУ, 2008. – 67 с.
6. Гофман А. Б. Семь лекций по истории социологии: учебное пособие для студ. вузов. - Москва : Мартис, 1995. - 204 с.
7. Григорьев С.И. Основы виталистской социологии XXI века. Учеб.пособ. – М.: Гардарики, 2007. – 239 с.
8. Захарченко М.В. Історія соціології від античності до початку XX ст.: посібник - Київ : Либідь, 1993. - 336с.
9. Зборовский Г.Е. Теоретическая социология XX - начала XXI века. Уч.пособ. для вузов. – Екатеринбург: Изд-во Гуман.ун-та, 2007. – 364 с.
10. Здравомыслов А.Г. Социология: теория, история, практика. – М: Наука, 2008. – 382 с.
11. История теоретической социологии: в 5 т. /Отв. ред. и сост., проф. Ю.Н.Давыдов; РАН.Ин-т социологии. - Москва: Наука, 1995. - Т.1 : От Платона до Канта: Предыстория социологии и первые программы науки об обществе. – 270 с.
12. История социологии в Западной Европе и США. Учебник для вузов /Отв. ред. Г.В. Осипов.. — М.: Издательство НОРМА, 2001. — 576 с.
13. Історія української філософії: Підруч. для вузів /С. В. Бондар, Г. Вдовиченко, Н. Ю. Кривда та ін. – К. : Академвидав, 2008. – 624 с.
14. Коваліско Н.В. Основы соціальної стратифікації: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 328 с.
15. Кравченко А.И. Социология Макса Вебера: Труд и экономика. - Москва : На Воробьевых, 1997. - 208 с.
16. Кравченко А.И. История зарубежной социологии: учебное пособие. - Москва : Культура : Академический проект, 2005. - 704 с.
17. Кравченко С.А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире. – М.: МГИМО-ун-т, 2007. – 264 с.
18. Кравченко С.А. Социология: парадигмы через призму социологического воображения. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Экзамен, 2007. – 750 с.
19. Кривошеев В.В. Аномия современного общества: классические теории, современные традиции, российские реалии. – М.: Изд-во СГУ, 2008. – 214 с.
20. Култасва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія XX-XXI століття: Навчальний посібник. – Х.: ХРУ імені В.Н.Каразіна, 2008. – 328 с.
21. Новикова С.С. История развития социологии в России: учебное пособие - Москва-Воронеж : НПО "МОДЭК", 1996. - 288с.
22. Осипов А. О. Онтологія духовності: Моногр.: У 2-х кн. Кн. II – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – 240 с.
23. Петров В.П. Социология СССР: очерк становления и гибели Советского Союза. – М.: Комкнига, 2006. – 128 с.

24. Пилипенко В.Є., Попова І.М., Танчер В.В. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: Навч.посібник. – 2-е вид. – К.: ПЦ «Фоліант», 2007. – 451 с.
25. Плахов В.Д. Западная социология: исторические этапы, основные школы и направления развития XIX-XX вв.: Учебное пособие. - Санкт-Петербург, 2000. - 156 с.
26. Полторак І.С., Колісник Л.О., Лаптурова Я.О. Соціологія. Навч.посібник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2008. – 112 с.
27. Рассел Б. История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней /Науч. ред. В.В.Целищев. – 6-е изд., стер. – М.; Екатеринбург : Акад. проект: Деловая книга, 2008. – 1008 с.
28. Романовский Н.В. Историческая социология – М.: «Канон+», 2009. – 320 с.
29. Ручка А.О. Курс історії теоретичної соціології: навчальний посібник. - Київ: Наукова думка, 1995. - 224с.
30. Симонова О.А. История социологии XX века: избранные темы: учеб. Пособие – М.: Университетская книга; Логос, 2008. - 208 с.
31. Социологический неовитализм: новые возможности XXI века / Общ.ред. С.И. Григорьев, О.Т. Коростелева. – Москва-Барнаул: Азбука, 2007.- 207 с.
32. Соціологічна думка України: навчальний посібник для студентів вузів /М.В. Захарченко, В.Ф. Бурлачук, М.О. Молчанов та ін.; Ред. О.І. Цибульська. - Київ : Заповіт, 1996. - 424 с.
33. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навчальний посібник /За ред. А. Ручки, - К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363 с.
34. Соціологія: Підруч. для вузів / За ред. В. Г. Городяненка. – 3-тє вид., перероб. та допов. – К.: Академія, 2008. – 544 с.
35. Соціологія XIX – початку XX століття : Хрестоматія: Навч. посіб. для вузів/ Уклад.: В. Г. Городяненко, О. В. Гиліон, За ред. В. Г. Городяненка. – Д. : Вид-во ДНУ, 2008. – 628 с.
36. Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: Зб. наук. праць / Відп. ред. П. І. Гнатенко; ДНУ. – Д. : ДНУ, 2008. – 379 с.
37. Франчук В.И. Современная организмическая социология: основные положения и словарь-справочник. – М.: Издательство «Спутник +», 2008. – 292 с.
38. Ціннісні орієнтації: аналіз соціально-філософських концепцій заходу 80-90х років / Відп.ред.А.Т.Гордієнко. - Київ : Наукова думка, 1995. – 208 с.
39. Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання - 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 486 с.
40. Чеснокова В.Ф. Язык социологии. Курс лекций – М.: Изд-во «ОГИ», 2010. – 544 с.
41. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Пер. с польск. – М.: Логос, 2008.
42. Ярошенко А. О. Історія соціології: курс лекцій. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. - 213 с.

Додаткова література:

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія. Навчальний посібник. – Х.: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2007. – 316 с.
2. Арістотель. Політика. – К.: Основи, 2000. – 350 с.
3. Афанасьев В.В. Социология политики Освальда Шпенглера. – М.: Изд-во КДУ, 2009.
4. Афанасьев В.В. Историческая социология: Учебное пособие – М.: Книжный дом университет, 2009. – 184 с.
5. Афанасьев В.В. Социология истории: Учеб.пособие. - М.: Канон +, 2008.

6. Бабосов Е.М. Социология: Энциклопедический словарь / Предислов. Г.В.Осипова. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 480 с.
7. Бакулев Г.П. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции: 2-е изд., перераб. и доп. – М: Аспект-Пресс, 2010. – 192 с.
8. Бердяев Н.А. Самопознание. – М.: ДЭМ, 1990. – 335 с.
9. Блинова М.С. Современные социологические теории миграции населения – М.: Изд-во КДУ, 2009.
10. Бурдые П. Социолог под вопросом: История социологии // Социологические исследования. - 2003. - N8. - С. 104-113.
11. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - Москва : Канон-пресс Ц : Кучково поле, 2001. - 560 с.
12. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О.Погорілий; Ред.М.Павлюк. - Київ : Основи, 1994. - 261 с.
13. Вебер М. “Объективность” познания в области социальных наук и социальной политики // Культурология. XX век: Антология. – М.: Юрист, 1995. – С. 557 – 603.
14. Вебер М. Социальные причины падения античной культуры // М. Вебер. Избранное. Образ общества. – М.: Юрист, 1994. – С.447 – 468.
15. Вебер Марианна. Жизнь и творчество Макса Вебера / Пер. с нем. М.И. Левиной. М.: РОССПЭН, 2007. - 656 с.
16. Гелберт Дж. Суспільство блага. Пора гуманності. – К.: ВД. „Скарби”, 2003. – 160с.
17. Геллнер Е. Нація та націоналізм / Пер. з англ. – К.: Знання, 2003. – 186 с.
18. Гидденс Э. Ускользящий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь. – М.:Весь мир, 2004. –120 с.
19. Гидденс Э. Устройство общества. Очерк теории структуриации: Пер.с англ. – М.: Академический проект, 2003. – 528 с.
20. Голубицкий Ю. А. Физиологический очерк и становление социологии // Социологические исследования : Ежемесячный научный и общественно-политический журнал Российской академии наук. - 2010. - N 3. - С. 133-138.
21. Грищенко Ж.М. Социология жизни, или Жизнь в социологии. – Минск: Четыре четверти, 2007. – 256 с.
22. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К.: Знання України, 1991. – 240 с.
23. Давей Пан. К истории социологии в Китае //Социологические исследования. - 2009. - N 4. - С. 130-136.
24. Давыдов А. Системная социология. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008.
25. Далекосхідні українці: історія, культура, форми саморганізації: монографія / В. Б. Євтух, В. П. Трощинський, А. А. Попок; Ін-т соціології, психології та управління НПУ ім. М. П. Драгоманова, Центр сучасного суспільствознавства. - К.: Альтепрес, 2009. - 272 с.
26. Де Роберти Е.В. Новая постановка вопросов социологии. Изб. труды/Отв. ред. А.О. Бороноев. – СПб.: Алетейя, 2008. – 496 с.
27. Ерохина Л.Д. Гендерология и феминология: учебное пособие – М.: Флинта, 2009. – 384 с.
28. Жолков С. Ю. О законах социума и истории // Alma mater. - 2010. - N 2. - С. 70-78.
29. Зиммель Г. Как возможно общество // Г. Зиммель. Избранное. Т.2. – М.: Юрист,1996. – С.301–465.
30. Зиммель Г. Проблемы социологии // Г. Зиммель. Избранное. Т.2. – М.: Юрист,1996. – С.509–529.
31. Зубков В.И. Социологическая теория риска. – М.: Академический проект, 2009.
32. Ковалев С. Н. Знание Сократа и неведение софистов // Нова парадигма. Філософія. Політологія. Соціологія. - Київ: НПУ , 2008. - Вип. 77. - С. 49-62.

33. Конфуций. Лунъюнь. Изречения. – М.: Эксмо, 2003. – 464 с.
34. Кудрявцев В. А. Историческая традиция и перспективы создания аксиологической социологии // Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология : научный журнал. - 2010. - N 2. - С. 21-28.
35. Локк Дж. Два трактата о правлении // Дж. Локк. Соч. в 3-х томах. Т.3. – М.: Мысль, 1988. – С. 140–405.
36. Луман Н. Общество как социальная система /Пер. с нем.– М.: Логос, 2004. – 232 с.
37. Луцкий А. Л., Скворцова Е. Л. Предтечи и начала японской социологии // Социологические исследования - СОЦИС. - 2010. - N 4. - С. 122-129.
38. Макиавелли Н. Государь: Сочинения. – М.: Эскимо, Харьков: Фолио, 2005. – 672 с.
39. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Под ред. В. Танчера; Реф. пер. і вст. ст. В. Костинской. - Киев: Абрис, 1996. – 112 с.
40. Митупова С. А. Японская социология и проблема идентичности в японском обществе // Социологические исследования - СОЦИС. - 2010. - N 4. - С. 113-121.
41. Нельга О. Соціологія владних еліт: історія і сучасність // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : науково-теоретичний часопис. - 2010. - N 4. - С. 207-209.
42. Немировский В.Г., Невирко Д.Д. Социология человека: от классических к постклассическим подходам. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 304 с.
43. Нова соціокультурна реальність в Україні: теорія, методологія, практика: Зб. матер. Всеукр. наук. конф., Київ, 22-23.04.2008 р. / Гол. ред. кол. В. Г. Чернець. – К. : ДАКККіМ, 2008. – 300 с.
44. Парето В. Закат свободы // Социологические исследования : Ежемесячный научный и общественно-политический журнал Российской академии наук. - 2009. - N 6. - С. 111-120.
45. Парето В. Компендиум по общей социологии /Пер.с итал. А.А.Зотова. – М.: Изд-во ГУ-ВШЭ, 2008.
46. Платон. Діалоги : Пер. з давньогрецької / Платон. – Х. : Фоліо, 2008.– 348 с.
47. Поппер К. Открытое общество и его враги. Т.1: Чары Платона. – М.: Феникс, 1992. – С. 213–248.
48. Прохоров Ю.Е. В поисках концепта. – М.: Флинта, 2008.
49. Прошанов С.Л. Социология конфликта в России: история, теория, современность. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 232 с.
50. Саблина С.Г. Коммуникация и общественные связи: западные теории, методология, практика. Учебное пособие /Новосиб.гос.ун-т. – Новосибирск, 2007. – 228 с.
51. Серенков Ю. С. Испытание женщины в эпоху "нового рыцарства". Социологическая артуриана Э.С. Фелпс // Социологические исследования: Ежемесячный научный и общественно-политический журнал Российской академии наук. - 2009. - N 11. - С. 125-133.
52. Сидорина Т.Ю., Поляников Т.Л. Национализм: теории и политическая история. Учеб.пособие. – М.: Изд-во ГУ ВШЭ, 2006. – 356 с.
53. Слова чоловіків (1790-1793) / Кондорсе, Прюдом, Гійомар та ін., Упоряд. Е. Бадентер ; Пер.з фр.. О. Хома. – К. : Альтерпрес, 2008. – 400 с.
54. Словарь-справочник по социологии / Сост. Акмалова А.А., Капицын В.М., Миронов А.В. – М.: Дашков и К, 2010. – 304 с.
55. Смелзер Н. Проблеми соціології. Георг-Зімелівські лекції, 1995 / Пер. з англ. – Львів: Кальварія, 2003. – 128 с.
56. Современный иронический социально-политический словарь / В. Г. Головаха; ДНУ. – Д. : ДНУ, 2008. – 112 с.
57. Социальные проблемы: конструкционистское прочтение. Хрестоматия / Сост. И.Г.Ясавеев. – Казань: Изд-во Казанск.ун-та, 2007.

58. Соціологічна енциклопедія / Укладач В.Г.Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.
59. Степаненко В., Рибщун О. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний контексти розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : наук.-теорет. часоп. - 2009. - № 2. - С. 23-46.
60. Суковата В. Гендерна ідентичність і конструювання пам'яті кризових моментів історії: жіночі стратегії виживання // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : наук.-теорет. часоп. - 2009. - № 2. - С. 67-95.
61. Сучасний стан і перспективи розвитку соціології в Україні та Європі: матеріали міжнародних соціологічних читань пам'яті Н. В. Паніної / Нац. акад. наук України ; ред.: Є. І. Головаха, О. Г. Стегній. - К., 2008. - 192 с.
62. Тезаурус социологии. Тематический словарь-справочник / Под ред. Ж.Т. Тошенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 489 с.
63. Теорія та історія соціології. Частково анотований бібліографічний показчик літератури зі спеціальності 22.00.01 / Відп. ред. професор В. Г. Городяненко. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – 98 с.
64. Тоффлер Е. Третья хвиля. – К.: Всесвіт, 2000. – 428 с.
65. Тойнби А. Постыжение истории. – М.: Прогресс, 1991. – 731 с.
66. Файзуллин Ф.С., Марковчина А.В. Социальная стратификация российского общества: её критерии и тенденции. – Уфа: РИО РУМ НЦ МО РБ, 2007. – 132 с.
67. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня. – М.: Прогресс, 1992. – 464 с.
68. Цыганков А. П. Социология международных отношений: Анализ российских и западных теорий: учебное пособие. - Москва : Аспект Пресс, 2006. - 238 с.
69. Шматко Н.А. Анализ культурного производства Пьера Бурдьё // Социологические исследования. - 2003. - №8. - С. 113-120.
70. Шпенглер О. Закат Европы. – М.: Мысль, 1993. – 663 с.

5.Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

Орієнтовний перелік екзаменаційних питань.

1. Предмет історії соціології та етапи її розвитку.
2. Значення історії соціології для розвитку сучасної соціологічної думки.
3. Основні форми донаукового відображення світу та специфіка відтворення в них суспільних процесів.
4. Загальна характеристика соціальної думки античної Греції та Риму.
5. Соціальні проблеми в творчості Платона і Аристотеля.
6. Особливості розвитку соціального знання в епоху середньовіччя.
7. Вчення про людину та суспільство у творчості гуманістів епохи Відродження.
8. Соціологічні ідеї соціальних утопій Т. Мора та Т. Кампанелли.
9. Основні чинники та парадигми розвитку знання про суспільство Нового часу.
10. Соціальний зміст теорій “природного права” та “суспільного договору”.
11. Причини кризи традиційного суспільствознавства на рубежі XVIII–XIX ст. та основні чинники виникнення соціології як самостійної науки.
12. Предмет, структура й особливості соціології О. Конта.
13. Сутність та основні принципи соціологічної концепції Г. Спенсера.
14. Причини виникнення основних шкіл соціологічного натуралізму та їх дослідницька проблематика.
15. Соціологічні концепції органіцизму: наукові та методологічні недоліки.

16. Основні проблеми соціально-дарвіністських теорій у соціології, їх досягнення та недоліки.
17. Протосоціологія епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі.
18. Протосоціологічне знання козацької доби.
19. Протосоціологія доби відродження України (кінець XVIII — середина XIX ст.).
- Станіслав Оріховський-Роксолан (1513-1566). Місце творів І. Вишенського та С. Оріховського у розвитку протосоціології.
20. Дослідження Женевського гуртка українських учених як початок самостійного соціологічного вчення. С. Подолинський, М. Драгоманов і Ф. Вовк, їх соціологічні погляди.
21. Погляди видатного українського соціолога І. Ковалевського, його соціологічна система.
22. І. Франко, роль його творчості у становленні національної свідомості українського народу.
23. Внесок М. Грушевського у розвиток української соціології.
24. Методологічні розробки у соціології Б. Кістяківського.
25. Расово-антропологічна школа в соціології: порівняльний аналіз доктрин та їх наукова короткозорість.
26. Географічна школа в соціології: критичний аналіз.
27. Характерні риси та проблематика психологічного напрямку в соціології.
28. Комунікативна модель суспільства Дж. Г. Міда.
29. Теорія символічного інтеракціонізму Г. Блумера.
30. Соціологічна проблематика психоаналізу З. Фрейда.
31. К. Маркс і концепція матеріалістичного розуміння історії.
32. Відчуження як соціологічна проблема марксизму.
33. Основні поняття “розуміючої соціології” М. Вебера.
34. М. Вебер про взаємозв’язок між протестантською етикою та духом капіталізму.
35. Принцип раціональності у веберівській соціології.
36. “Соціологізм” як теорія суспільства Е. Дюркгейма.
37. “Колективні уявлення” як категорія дюркгеймівської соціології.
38. Теорія соціальної солідарності та суспільного поділу праці Е. Дюркгейма.
39. Соціологічна концепція Ф. Тьонніса.
40. Формальна соціологія Г. Зіммеля.
41. Особливості соціологічної концепції В. Парето.
42. Основні поняття та проблеми функціоналістської соціології Т. Парсонса.
43. Уявлення про соціальну дію, взаємодію та соціальну систему в соціології Т. Парсонса.
44. Теорія соціальної системи Т. Парсонса, характеристика її основних проблем.
45. Структура соціології за Р. Мертоном.
46. Р. Мертон про соціальну структуру й аномію.
47. «Теорія зв'язків» С. Дністрянського. М. Туган-Барановський про місце соціології в системі суспільних наук.
48. Соціально-політичні концепції Києво-Могилянської академії. Петро Могила, Стефан Яворський, Павло Величковський, Юліан Кониський, Феофан Прокопович.
49. Вплив творчості Г. Сковороди на становлення української протосоціології.
50. Чиказька соціологічна школа: методологічні принципи та наукові результати.

51. Теоретичне значення емпіричних досліджень У. Томаса і Ф. Знанецького.
52. Проблема організації праці й управління в американській соціології першої половини ХХ ст.
55. Загальна характеристика наукової програми Франкфуртської соціологічної школи.
56. Проблема взаємозалежності мислення і суспільства в соціології знання К. Маннгейма.
57. М. Хоркхаймер та ідея “критичної теорії”.
58. Сутність дискусії між К. Поппером і Т. Адорно щодо методологічних засад соціологічної теорії, її основні висновки.
59. Теорія класів і класового конфлікту Р. Дарендорфа.
60. Конфліктологічний підхід Л. Козера.
62. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
63. Внесок у розвиток пізнання соціального представниками Кирило-Мефодіївського товариства. Микола Костомаров, Михайло Гулак, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Володимир Білозерський, Олександр Маркевич.
64. Соціологія радянського періоду та її криза. Україні. Радянська соціологія 20-30 х років ХХ сторіччя. Поступове "відродження" соціології на межі 50-60 х рр. ХХ ст. Стан соціології після “перебудови” і у пострадянській Україні.
65. Організація соціологічної діяльності української діаспори. Наукове товариство ім. Шевченка - найдавніша вітчизняна академічна наукова інституція. Соціологічні концепції М.Шаповала, О.Бочковського, В.Липинського.
66. Основні напрями розвитку соціології у сучасній Україні. Роль Соціологічної асоціації України у становленні соціологічної науки.
67. Значення структуралістських ідей К. Леві-Строса для соціології.
68. Концепція соціальної взаємодії П. Сорокіна.
69. Теорія соціокультурної динаміки П. Сорокіна.
70. Вчення П. Сорокіна про соціальну стратифікацію та соціальну мобільність.
71. Концепція соціального обміну Дж. Хоманса.
72. Теорія інтегративного обміну П. Блау.
74. Теоретичні джерела формування феноменологічної соціології.
75. Основні поняття та принципи феноменологічної соціології А. Шюца.
76. Розвиток ідей феноменологічної соціології П. Бергером і Т. Лукманом.
77. Основні принципи етнометодологічної соціології Г. Гарфінкеля і А.Сікурела.
78. “Драматургічний підхід” Е. Гоффмана.
79. Основні напрями й особливості розвитку сучасної західної соціології.
80. Неофункціоналізм як напрям сучасної соціологічної теорії.
81. Концепція логіки соціологічного знання Дж. Александера.
82. Теорія соціальної дії Р. Мюнха.
83. Соціологія символічних форм П. Бурдьє.
84. Теорія структурації Е. Гідденса.
85. Системна теорія суспільства Н. Лумана.

**Зразок екзаменаційного білету
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»
Напрямок підготовки Соціальне забезпечення
Спеціальність Соціальна робота Семестр II
Навчальна дисципліна Історія та теорія соціології

Екзаменаційний білет № 1

1. Значення історії соціології в системі суспільних наук.
2. Формування психологічного підходу до аналізу соціальних явищ.
3. Основні напрями й особливості розвитку сучасної західної соціології.

Затверджено на засіданні кафедри соціології
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій
протокол № _____ від _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____ Євтух В.Б.
Екзаменатор _____ Цимбал С.М.

5. Засоби діагностики успішності навчання: тести до кожного з трьох модулів, узагальнюючі тести до навчальної дисципліни для поточного контролю; питання та творчі завдання на екзамен.

Приклад тестових питань та завдань до модуля № 1

1. Назвіть яскравих представників етапу протосоціології.

- a. Платон, Аристотель, Н. Макіавеллі, Г. Сковорода
- b. О. Конт, Г. Спенсер, М. Вебер, К. Маркс, Е. Дюркгейм
- c. П. Сорокін, Т. Парсонс, Р. Мертон
- d. Г. Спенсер, Т. Парсонс, К. Маркс

2. Яка перша назва науки соціології?

- a. соціальна філософія
- b. соціальна фізика
- c. соціальний позитивізм
- d. філософія

3. Яка з натуралістичних шкіл у соціології відводила головну роль у розвитку суспільства та народів закономірностям біологічної еволюції?

- a. географічна
- b. соціал-дарвіністська
- c. органічна
- d. расово-антропологічна

4. Представником еволюційної теорії є:

- a. К.Маркс
- b. Г.Спенсер
- c. А.Тойнбі
- d. П.Сорокін

5. Які закони розвитку суспільства сформулював О.Конт?

- a. “закон трьох стадій” розумового розвитку
- b. закон первинності базису і вторинності надбудови

с. закон прогресивного руху людства шляхом зміни суспільно-економічних формацій

d. закон розподілу праці

Приклад тестових питань та завдань до модуля № 2

1. Хто з соціологів розробив теорію циркуляції еліт?

- a. Е.Дюркгейм
- b. К.Маркс
- c. В.Парето
- d. В.Липинський

2. Ідеальний тип як методологічний засіб, що дозволяє розкрити загальні правила подій, розробив:

- a. Г. Спенсер
- b. М. Вебер
- c. Е. Дюркгейм
- d. А.Тойнбі

3. Хто запровадив поняття “аномія”?

- a. Еміль Дюркгейм
- b. Макс Вебер
- c. Герберт Спенсер
- d. Карл Маркс

4. В своїй соціально-політичній концепції поєднував соціалістичні та буржуазно-демократичні ідеї конституційного права, широкого місцевого самоуправління:

- a. М. Грушевський
- b. І. Фесенко
- c. М. Драгоманов
- d. О. Потебня

5. Хто є автором праці “Початок громадянства (генетична соціологія)” (1921 р.)?

- a. О. Потебня
- b. М. Драгоманов
- c. М. Грушевський
- d. І. Фесенко

Приклад тестових питань та завдань до модуля № 3

1. Хто з соціологів виокремлював у структурі соціології три рівні?

- a. О.Конт
- b. Е.Дюркгейм
- c. П.Сорокін
- d. Р.Мертон

2. Хто вперше почав використовувати поняття «парадигма» у соціології?

- a. Е.Дюркгейм
- b. Т.Кун
- c. Е.Гіденс
- d. М.Вебер

3. Кого з дослідників вважають засновниками концепції соціального конфлікту?

- a. Л. Козера
- b. Р. Дарендорфа
- c. Р.Мертона
- d. Е.Гіденса

4. Хто є автором праці “Соціальне конструювання реальності”?

- a. П. Бергер
- b. Т. Лукман
- c. Г. Гарфінкел
- d. А. Шюц

5. Хто є автором праці “Змістовна структура соціального світу”?

- a. П. Бергер
- b. Т. Лукман
- c. Г. Гарфінкел
- d. А. Шюц

Наукове видання

СОЦІОЛОГІЯ

КОМПЛЕКС ТИПОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Навчальний посібник

Керівник авторського колективу – *Володимир Євтух*

Науковий редактор – *Валентина Степико*
Комп'ютерна верстка – *Юлія Сюсель*
Коректор – *Ганна Щілінська*

Формат 60X84/16. Папір офсетний.
Ум.-друк. арк. 17.09. Наклад 300 прим. Зам № 1707/14

Виготовлювач: СПД Андрієвська Л.В.
м. Київ, вул. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія В03 № 919546 від 19.09.2004 р.